

Opas EPA:n kirjoittamiseen

Leila Niemi-Murola

EPA (Entrustable Professional Activity) on uusi asia sekä maailmalla että Suomessa, ja erikoisalot vasta keräävät kokemuksia toimivista käytännöistä. Tämän oppaan tarkoituksena on auttaa työryhmiä EPA:n suunnittelussa, kirjoittamisessa ja rakentamisessa.

EPA on erikoisalalle ominainen työtehtävä tai toiminto. Siihen kiteytyy paljon erikoisalalle keskeistä osaamista. EPA:ssa määritellään se osaaminen, joka alan erikoislääkärillä tulee olla ja se kuvaa myös erikoisalan yhdessä sopiman toimintatavan. EPA:n itsenäiseen suorittamiseen tarvitaan ammattikunnan myöntämä valtuutus. EPA auttaa ohjaajia asettamaan välitavoitteita ja erikoistuvia lääkäreitä suunnittelemaan harjoittelua löytääkseen tien vaadittuun osaamiseen. Yleensä erikoisalalla on 30-40 EPA:a.

EPA saattaa olla yksittäinen työtehtävä tai laaja, usean rajatun osatehtävän muodostama kokonaisuus. Jälkimmäisessä tapauksessa osa-alueita harjoitellaan ja arvioidaan erikseen ja lopuksi todennetaan kokonaisuuden hallinta alan erikoislääkäriltä edellytettävällä tasolla. Hyvä EPA on selvästi rajattu, siinä suoriutumista voidaan havainnoida ja sen suorittaminen johtaa selvästi nähtävään lopputulokseen.

Toimivalle EPA:lle ominaista on, että

- sen alku ja loppu voidaan selvästi määritellä
- se on itsenäinen toiminto, joka johtaa selvästi nähtävään lopputulokseen
- se on erikoisalalle ominainen ja selkeästi rajattu
- sen kuvaama toiminto on keskeinen ja tärkeä osa erikoisalan työtä
- suoriutumista voidaan havainnoida ja lopputulosmuuttuja voidaan mitata
- siinä suoriutuminen voidaan selvästi erottaa erikoisalan muista EPA-toiminnoista
- sen suorittamiseen tarvitaan ammattikunnan antama valtuutus
- sen suorittaminen edellyttää koulutuksen avulla saatuja tietoja, taitoja ja erikoisalalle ominaista ajattelua
- siinä suoriutuminen edellyttää useiden osaamisalueiden soveltamista käytäntöön
- siinä ei kuvata oppijan ominaisuuksia tai kompetensseja eikä siinä ole toimintaa kuvaavia adjektiiveja

Taulukko 1. EPA:n rakenne, viitteellinen esimerkki ja kunkin alaotsikon selvennys.

Rakenne	Esimerkki	Kirjoitettaessa huomattavaa
1. EPA:n otsikko	Haastavissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Otsikon tulee olla selvä, käytännönläheinen ja helposti ymmärrettävä. Sen tulee kuvastaa EPA:n sisältöä siten, että kaikki sidosryhmät ymmärtävät sen. Sen tulee myös olla yksiselitteinen, siinä ei saa olla vaihtoehtoja. Nimessä ei tulisi olla enempää kuin kymmenen sanaa.
2. Määritelmä ja rajoitukset	Erikoistuva osaa toimia erilaisissa haastavissa vuorovaikutustilanteissa (esim. huonon uutisen kertominen tai tyytymättömän potilaan/omaisen kohtaaminen), joissa hän itse on aloitteen tekijä ja pääasiallinen toimija.	Rajoitukset laaditaan samoin kuin tutkimussuunnitelman potilaita koskevat mukaan- ja poissulkukriteerit: <ul style="list-style-type: none"> - mitä kuuluu tai ei kuulu tehtävään - kaikki toimintaympäristöt vai rajaus - sovellus päivystysaikaiseen vai virka-ainaiseen toimintoon tai molempiin EPA:a laadittaessa on pohdittava, onko kyseessä toimintaympäristöön ja asiayhteyteen sidottu työtehtävä vai päteekö se maamme kaikissa terveydenhuoltoalan toimipaikoissa ja kaikkina aikoina EPA:n kuvauksessa selvennetään ne oikeudet, jotka erikoistujalle tulevat hänen saatuaan luvan toimia ilman ohjausta.
3. Mahdolliset riskit ja komplikaatiot	Haastavissa vuorovaikutustilanteissa käsitellään herkkiä asioita, joiden epäonnistuneesta käsittelystä saattaa seurata pitkäkallisia selvittelyitä ja väärinymmärryksiä.	Tässä kuvataan potilaalle koituvat seuraukset, jos työtehtävää ei suoriteta asianmukaisesti. Mitä suuremmat riskit, sen enemmän havainnointikertoja voidaan edellyttää. <ul style="list-style-type: none"> - tietääkö erikoistuja, mitä häneltä odotetaan? - hallitseeko erikoistuja työtehtävästä suoriutumisen kannalta riittävät teoreettiset tiedot? - onko erikoistuja tietoinen tehtävään liittyvistä riskeistä ja mahdollisista komplikaatioista?

		<ul style="list-style-type: none"> - miten erikoistuja toimisi, jos eteen tulisi harvinainen potilastapaus, epätavallinen löydös tai uhkaava komplikaatio?
4. Tärkeimmät osaamisalueet	<p>Lääketieteellinen osaaminen Vuorovaikutustaidot Terveysten edistäminen Ammatillisuus</p>	<p>Tässä määritellään suoriutumisen kannalta keskeiset CanMEDS:n osaamisalueet (esim. lääketieteellinen osaaminen, vuorovaikutustaidot, terveyden edistäminen, yhteistyötaidot). Kaikkiin osaamisalueisiin liittyvän toiminnan tulee olla hyväksyttävää, esim. hyvä lääketieteellinen osaaminen ei kompensoi puuttuvia yhteistyö- tai johtamistaitoja.</p>
5. Tarvittava kokemus, tiedot, taidot, asenteet ja suoriutuminen	<p>Erikoistuva lääkäri osaa</p> <ul style="list-style-type: none"> - järjestää tapaamisen rauhalliseen tilaan - kutsuu mukaan kaikki asianosaiset - varmistaa luottamuksellisuuden säilyttämisen - hallitsee asiasisällön ja on valmistautunut vastaamaan kysymyksiin - huolehtii esittelystä, selittää oman roolinsa tilanteessa ja kertoo keskustelun syyn - kertoo oleelliset lääketieteelliset asiat potilaan ja/tai omaisten ymmärtämällä kielellä (tarvittaessa tulkin avulla), välttäen lääketieteellisten termien käyttöä - kuuntelee aktiivisesti välttäen keskeytyksiä - tarkentaa tarvittaessa kuulemansa ja pyytää selvennystä - neuvottelee ymmärrettävän toimintasuunnitelman ja kertoo, mitä tapahtuu tapaamisen jälkeen - säilyttää ammatillisuutensa emotionaalisesti latautuneessa tilanteessa 	<p>Tässä kerrotaan, mitä ja millaisia tietoja, taitoja ja asenteita tehtävän menestyksenkäs suorittaminen edellyttää sekä mikä on edellytetty kokemuksen määrä. Harjaantuminen on tärkeää ja erityisesti toimenpidealoilla edellytetään lokikirjan suosituksen mukaista toimenpidemäärää ennen ilman ohjausta tapahtuvan toiminnan valtuutusta.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - osallistaa muut tiimin jäsenet haasteellisen vuorovaikutustilanteen hoitamiseen - osaa arvioida oman ja muiden keskusteluun osallistuvien turvallisuuden ja järjestää apua tarvittaessa - osaa tarvittaessa itse hakeutua defusion-tilaisuuteen 	
6. Ohjaus- ja harjoittelumenetelmät	Simuloidut potilastapaukset, potilastilanteiden seuranta, potilastapauskeskustelut	Tässä kuvataan, miten EPA:n edellyttämää osaamista voi kartuttaa joko ohjaajan kanssa työskenneltäessä tai itseohjautuvasti (esim. lokikirja, osatehtäväharjoitukset, simulaatiot ym.).
7. Osaamisen arvioinnissa käytetyt menetelmät ja päätöksen perusteet	Vastaanottotapahtuman havainnointi (mini-CEX)	Ohjaajalle kerrotaan, mitä tiedon lähteitä hänen tulisi päätöstä tehdessään käyttää (esim. havainnointi, taitotesti, potilasasiakirjojen tarkistus, vertaisarviointi toisilta lääkäreiltä, palaute hoitohenkilökunnalta). Havainnointi voi olla erikoistuvan työn seuraamista, mutta erilaisten työkalujen käyttö auttaa havainnoijaa kiinnittämään huomiota suoriutumisen kannalta keskeisiin asioihin. Erikoistujalle kerrotaan, kuinka monta havainnointikertaa yleensä tarvitaan ennen itsenäisen toiminnan oikeuden lisäystä.
8. Koulutuksen vaihe, jossa luottamuksen aste saavutetaan	Koulutuksen ensimmäiset kuukaudet/vuodet	Itsenäisyyden lisäystä koskevan päätöksen seurauksena erikoistuva lääkäri saa lisää itsenäisyyttä (toiminta epäsuoran valvonnan alaisena, toiminta ilman ohjausta, valtuutus opettajana toimimiseen). Erikoistujan koulutusohjelmaa suunniteltaessa on hyvä arvioida aiemman koulutuksen ja kokemuksen perusteella, milloin erikoistuvan odotetaan voivan siirtyä seuraavalle luottamuksen asteelle.

5. Voimassaoloaika		EPA:a laadittaessa pohditaan, onko valtuutus voimassa pysyvästi vai toivotaanko sitä koskevaa uutta arviointia tietyn ajan mittaisen poissaolon jälkeen (esim. jos erikoistuva lääkäri jää vanhempainvapaalle tai lähtee tutkimustyöhön ulkomaille).
--------------------	--	--

Kirjallisuutta:

1. https://studies.helsinki.fi/sites/default/files/inline-files/EL_Osaamisen_arviointi_2020-2021.pdf
2. ten Cate O, Chen HC, Hoff RG ym. Curriculum development for the workplace using entrustable professional activities (EPAs): AMEE Guide No. 99. Medical Teacher 2015; 37: 983-1002.
3. ten Cate O, Taylor DR. The recommended description of an entrustable professional activity: AMEE Guide No. 140. Medical Teacher 2020 in press.
4. Niemi-Murola L. Luotettavasti osoitettu pätevyys (EPA) uudistaa erikoislääkärikoulutuksen käytäntöä. Duodecim 2017; 133: 77–83.
5. Niemi-Murola L, Merenmies J. Peruskoulutuksen osaamistavoitteet uudistuvan erikoislääkärikoulutuksen perustana. Duodecim 2019; 135: 477 – 85.
6. Niemi-Murola L, Martikainen MH. Näin ohjaan: Osaamisen arviointi erikoistuvan tukena. Duodecim 2019; 135: 2184 – 88.
7. Norcini J, Burch V. Workplace-based assessment as an educational tool: AMEE Guide No. 31. Medical Teacher 2007; 29: 855 – 71.
8. Gaunt A, Patel A, Rusius V. ym. ‘Playing the game’: How do surgical trainees seek feedback using workplace-based assessment? Med Educ 2017; 51: 953 – 62.